PROLETAREC JE DELAVSKI LIST ZA MISLEČE ČITATELJE

PROLETAREC

Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze in Prosvetne Matice

OFFICIAL ORGAN OF J. S. F. AND ITS EDUCATIONAL BUREAU

ŠT.—NO. 1940. Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., 15. NOVEMBRA (November 15), 1944. Published Weekly at 2301 S. Lawndale Ave. 616 LETO—VOL. XXXIX.

SKUPINA VOJAKOV ŽIDOVSKE VERE iz Chicaga, ki služi pri marinih na Pacifiku. Slikana je bila, ko se je na židovsko novo leto udeležila verskih obredov.

Delavci v Italiji uvidevajo da jih kompromisi potiskajo v predfašistične razmere

Socialisti in komunisti v Rimu so imeli velik shod, na katerem so voditelji obeh strank ponovili zahtevo za takojšnje socialne reforme in za republiko. Udeležilo se ga je 25,000 ljudi.

Od teh zahtev so po osvojitvi Rima na pritisk Anglije in Amerike odnehali, ker sta obe vladi izdale odlok, da se s takimi preuredbami mora počakati, dokler ne bo vsa Italija osvobojena. Niso pa hoteli odnehati od zahteve, da se mora dinastijo, ki je fašizma v Italiji toliko kriva kakor Mussolini, odstaviti in proglasiti republiko.

Šele ko se je vrnil iz ubežništva v Moskvi komunistični vodja Palmira Togliatti in komunistom dejal, da sedaj ni čas govoriti o monarhiji ali republiki, kajti ves narod se mora osredotočiti v boju za izgon Hitlerjevih čet iz Italije, je zahteva proti dinastiji padla v vodo.

Vlado so sicer dobile v roko demokratične stranke, toda je brez moči, ker mora poslovati po starem modelu in v družabnem sistemu kakršen je bil prej. Socialisti so upali, da bo nemška armada iz severne Italije kmalu izgnana in potem bo čas izvršiti izpremembe, ki jih imajo v svojem programu. Toda nemška armada svojo fronto v Italiji močno drži, medtem pa se v od zaveznikov okupirani Italiji nagloma utrjuje monarhistična klika in pa posedujoči sloj, dočim živi proletariat v bedi. Novo italijansko armado imajo v rokah monarhistični, protisocialni oficirji.

Winston Churchill igra v tem procesu veliko vlogo. On ne zida svoje politike na idealistična gesla, kot jo Roosevelt, ampak odkrito izjavlja, da je za ohranitev dinastije v Italiji in pa kapitalističnega reda. In v vrhovnem zavezniškem poveljstvu v Italiji imajo Angleži vodilno besedo. Vse to je zelo po volji hierarhiji, ki je tradicionalno reakcionarna. Plemstvo in druga bogataška gospoda pa prireja gostije višjim zavezniškim častnikom in jih pridobiva na svojo stran. Tako je končno tudi Togliatti uvidel, da je najboljše, če se socialne spremembe delavcem in kmetom v korist izvrši takoj, ne pa z njimi čakati v nedogled. Toda zavezniško vrhovno poveljstvo bo nedvomno vztrajalo pri prvotnem odloku, da naj ostane vse tako kakor je, dokler ne bo vsa Italija osvobojena.

Dobički, cene in davki naraščajo, a mezda zastaja

V New Leadru je notica o zaupnem poročilu OPA (Office of Price Administration) o silnem naraščanju dobička jeklarskih družb. L. 1943 je dosegel višino 370 odstotkov. Omenjeni vladni odbor je mislil podatke o tem držati zase, pa so se vseeno izvedeli.

Več ali manj so se na račun vojne dvignili profiti drugih industrij, čeprav je Roosevelt v pričetku vojne dejal, da sedaj ne bo dopustil roja novih milionarjev, kakršen je nastal pod Wilsonom v prejšnji vojni.

Sedaj, ko je volilne kampanje konec, se lahko pove tudi to, da ne demokratska ne republikanska stranka nista v nji udrihali po vojnih dobičkarjih, kajti od njih so jima prišli glavni kampanjski prispevki.

Delavec je najbolj prizadet, ker mu zvišanje mezde, ako ga zahteva, ovira WLB po Rooseveltovem navodilu, ko jih je "zamrznil", in pa vsled višanja cen in davkov.

Drugače v kapitalistični uredbi sploh biti ne more, neglede kaj vse obljubljajo kandidati, kadar se potegujejo za politične službe.

KONCERT ZARJE NA ZAHVALNI DAN

Zahvalni dan je v Clevelandu ob enem praznik soc. pevskega zbora Zarja. Vsako leto ga praznuje s prireditvijo koncerta in tako ga bo imela tudi letos v četrtek 23. novembra. Poleg koncertnih točk bo podana tudi spevoigra "Čevljar baron". Koncert se prične ob 5. pop. Vstopnice so v predprodaji po 75c in 80c pri blagajni. Vstopnina samo na ples, ki se prične po koncertu, je 50c. Igral bo Vadnalov orkester.

RELIFNA VSOTA NARASLA NA $67,000

Iz urada vojnega relifa južnoslovanskih Amerikancev v New Yorku poročajo, da znašajo prispevki v gotovini do 1. novembra $67,114.35. Med prispevatelji je tudi precej slovenskih društev in posameznikov.

Sedanji urad tega relifa je na 465 Lexington Ave., New York 17, N. Y.

Skladišče, kamor je pošiljati obleko in druge potrebščine za odvoz v Jugoslavijo, pa je sedaj na 161 Perry St., New York, N. Y.

Prirodni zakladi tudi v tej vojni 'sporno' vprašanje

SOV. VLADA POSEGA PRVIČ V SVOJI ZGODOVINI V TEKMI ZA OLJE TUDI V DRUGE DEŽELE. — KRIZA V IRANU RADI ODBITIH KONCESIJ. — BOJ ZA RUDE

Balkan je v "zapadno civiliranem svetu" veliko opravljan. Toda prav iste 'zapadne civilizacije", z Anglijo na čelu, so storile vse v svoji moči, da se bi narodi v tem goratem kraju sveta, ki je strategično, pa tudi gospodarsko toliko važen, nikakor ne mogli pomagati.

Zahteve za federalizacijo

V prejšnji vojni je propagiralo pravo rešitev balkanskega problema JRZ, toda v Londonu in Parizu so rajše podprli Nikola Pašiča in mu dovolili ustvariti temelj novi Jugoslaviji na srbski prevladi namesto na demokratični zvezi Srbov, Hrvatov in Slovencev, dočim Bolgarov sploh niso marali zraven in Macedonce pa so porazdelili med tri dežele. Tako je ideja za jugoslovansko federativno državo bila na mirovni konferenci kratkomalo odrinjena. A potreba zanjo pa je živela dalje. Jugoslavija taka, kakor so si jo zamišljali srbski šovinisti, ni mogla na trdna tla. Niti ji niso kaj prida pomagali v boljše toke hrvatski nacionalisti.

Skušnje uče

Šele v tej vojni se je dogodilo, da so se med Jugoslovani posebno tam — ne v inozemstvu — pognali kvišku oni, ki vidijo bodočnost v federalizaciji države. In prvič se je dogodilo, da vključujejo tudi Bolgarijo zraven. Tako ideja JRZ zmaguje, čeprav šele po dobrih 25. letih.

Osvobodilna fronta, ki ji stoje na čelu čitateljem tega lista že dostikrat omenjeni ljudje, je od vsega začetka zapisala na svoj prapor federativno Jugoslavijo, torej tako, kakršno smo v Proletarcu propagirali v prejšnji svetovni vojni. In tudi bo federativna, s priključitvijo Bolgarije vred, ako ne bo pritisk starega imperializma, ki mu pravači Velika Britanija, toliko močan, da bo tudi sedanja zmaga za človeštvo zapravljena, kakor je bila prejšnja.

Churchill na stari poti

Znani žurnalist Edgar Ansel Mowrer, ki je veščak v poznavanju namenov posameznih velesil in spletk njihnih tajnih diplomacij, pravi v svoji koloni, da Anglija nikakor ne želi edinstva na Balkanu, posebno pa ne takega, ki bi bilo naklonjeno Sovjetski uniji. To je razumljivo. Anglija živi od imperializma. Doma je za demokracijo, a če ji je v prid, jo drugod zatira in ovira socialni razvoj. Temu ni le Indija primer, ampak tudi Balkan, kjer ni angleški imperializem še nikdar gojil druge politike kot "razdvajaj in vladaj".

To je opisal v posebnem članku tudi prej omenjeni žurnalist, ki v glavnem glede Balkana tole izvaja.

Sovjetski prihod v Bolgarijo je potisnil ruske interesne sfere daleč na zapad in ob Jadransko morje. Anglija tega ne vidi rada, pa je pohitel Churchill spet v Moskvo, od kjer je odnesel obljubo, da se bo balkanski problem reševal skupno med Rusijo in Anglijo. Amerika je torej izvzeta. Šušlja se, da je Churchill na zadnjem obisku v Moskvi pridobil Stalina za zagotovilo, da se balkanske federacije za enkrat ne bo ustanovilo. Ampak dejstva govore glasneje kakor besede.

Tito noče biti orodje Anglije

Nekega dne je Tito nagloma zapustil svoj otok na dalmatinskem obrežju ne da bi o tem obvestil koga izmed svojih angleških podpornikov in se pojavil 18. sept. v Sofiji, da je skupno

(Konec na 3. strani.)

Anglija si ne želi združitve balkanskih dežel

POLITIKA MOSKVE JE Z OZIROM NA BALKAN S POLITIKO LONDONA V PRECEJŠNJEM NAVSKRIŽJU. — PRVA SKUPŠČINA V SVOBODNEM BEOGRADU

Hitler je prvotno trdil, da je ta vojna nastala zaradi krivic, ki se gode Nemčiji, Italiji in drugim od prirodnih bogastev odrezanim deželam.

Torej za olje in rude, Za gozdove, za žitna polja, za luke in trge.

Vsi naj imajo dostop

V odgovor na to pravi en Rooseveltov proglas, da naj bodo naturni zakladi dostopni vsem za blagostanje vseh, kar je bilo med idealisti z vzradoščenjem sprejeto, ne pa med realisti, ki vedo, da dokler bo kapitalistični sistem in njegov brat imperializem, bo tako, kakor je bilo.

Neglede, kako si Roosevelt res predstavlja, da naj bodo viri zemeljskega stvarstva v blagodar vsem ljudem, so pa karteli, ki jih kontrolirajo, pa tudi lastujejo, povsem drugačnega mnenja. Kjer so oljni vrelci, tam je profit za nekoga; kjer so rude, prav tako; kjer ogromna žitna polja, pa pristanišča, recimo za primero, Šangaj na Kitajskem, tudi.

Prirodni viri ne bodo nikdar služili v skupno dobro, dokler bodo posest kapitalistične družbe. Niti tiste dežele, ki jih imajo največ, nimajo koristi od njih, ker se profiti stekajo v glavna mesta privatnih kartelov. N. pr. do sedanje vojne vzajemno v New York, London, Pariz in Berlin.

To lahko posebno dobro potrdi Mehika, pa vse druge dežele na svetu, kjer je kaj olja, rud in drugih prirodnih bogastev.

Rusija se odločila za tekmo

Sovjetska vlada, o kateri priznavajo, da gleda ves razvoj realistično, se je tudi odločila pogledati za prirodne vire v druge dežele, čeprav jih ima v svoji v izobilju.

Ko je vprašala Iran (Perzijo), da naj ji da, seveda proti odškodnini, oljna polja na severu, je vlada v Teheranu aplikacijo zavrnila, češ, da dokler bo vojna, se o tem ne bo menila. Ob enem je zavrnila slično prošnjo angleškega oljnega kartela — a menda le zaradi lepšega, kajti Angija je v Perziji na oljnih poljih že dolgo utaborjena.

Sovjetski vladi je bila ta odklonitev toliko zoprna, in ponižujoča, da je izposlovala "padec" iranske vlade. Vse to radi — olja.

Kdo ga kontrolira?

Sovjetska revija "Delavstvo in vojna", ki velja za nekak ventil, iz katerega izpuhtevajo misli sovjetske vlade, pravi, da kontrolirajo Zed. države 57 odstotkov svetovne oljne produkcije, Anglija 27 odstotkov, a Rusija pa samo 11 odstotkov.

Lani je ameriška Standard Oil kompanija dobila v najem

(Nadaljevanje z 2. strani.)

Kvota šestega vojnega posojila je štirinajst milijard dolarjev

V pondeljek 20. novembra se prične kampanja za šesto vojno posojilo v kvoti štirinajst milijard dolarjev. Od posameznikov se pričakuje, da bodo kupili najmanj za pet milijard vojnih bondov, ostalo pa banke in korporacije.

V zakladniškem departmentu menijo, da se bo treba v tej kampanji zelo potruditi, ako se jo hoče uspešno završiti. Mnogi ljudje baje smatrajo, da je zmaga blizu in sedaj ni več tolikšne potrebe kupovati bonde kot prej. Ravno nasprotno je resnica. Vojna bo še dolgo draga stvar in vlada rabi denar.

Zelo veliko ljudi svoje bonde proda skoro takoj potem ko jih kupijo v tovarni ali kjer so uposleni. Tako mora vlada veliko denarja izdati takim kupcem nazaj in ima s tem le delo in stroške.

Apel vlade je, da naj vsakdo svoje bonde hrani, in proda pa jih le, če denar res potrebuje.

V kampanji za peto vojno posojilo se je v časopisju porabilo $10,160,000 za reklamo in vlada na oglaševalce apelira, naj pomagajo zopet sedaj. Mnogi listi, med njimi Proletarec, pa objavljajo to oglašanje zastonj, kolikor jim dopušča prostor.

Ta kampanja bo trajala do 16. decembra in treba bo veliko zbiranja, da bo določena kvota do tega dne dosežena.

Časopisi in radio v volilnem boju zelo veliko "zaslužili"

Koliko stane predsedniška volilna kampanja, se nikoli točno ne ve, ker poročajo o potroških samo odbori posameznih strank in pa odbori v posameznih državah. Ceni se, da se je v minulem volilnem boju potrošilo v agitaciji za predsedniška kandidata demokratske in republikanske stranke ter za druge njune kandidate precej nad dvajset milijonov dolarjev.

Zelo veliko od tega so dobili vsi tisti časopisi, ki sprejemajo politične oglase od kogarkoli, ki plača. Bogato žetev pa so imela posamezna radijska omrežja in enako vse posamezne postaje. Celo en takozvan unijski list v Daytonu je dobil od republikancev okrog $15,000 in njegov urednik pa še posebej par tisočakov.

Več sto tisoč dolarjev je izdal časopisom in radio postajam odbor politične akcije CIO. Tudi en hrvatski list v Pittsburghu je dobro služil.

Kar se tiče "uredniškega stališča" je izmed 1,324 listov agitirala večina za Deweyja, namreč 68.5 odstotkov, 17.7% pa za Roosevelta. V volilni kampanji l. 1932, ko je bil prvič izvoljen, je agitiralo zanj na svojo roko 40 odstotkov časopisja. V Chicagu sta v minuli kampanji agitirala zanj dva dnevnika ("Sun" in "Times"), trije pa za Deweyja. Silno strastno se je udeležil boja proti Rooseveltu R. McCormick s svojo Tribuno, in pa Hearstov dnevnik.

Socialisti v Franciji imeli po 5. letih privi zbor

Bilo je dne 4. julija 1936, ko je po pariških ulicah vzklikalo na stotitoče delavcev.. "Blum! Blum! Blum!" In Blum je postal po želji ljudske fronte in pa Herriotove stranke predsednik francoske vlade. Po Franciji so zavalovele sedeče stavke, s katerimi je Blum bil v stanju izvojevati v zbornici socialne reforme, bogataši pa so hiteli vlagati svoje zlato v tujezemstvu, da si ga obvarujejo v slučaju, da se dogodi popolen socialni preobrat. Ni ga bilo, toda Francija je bila razjedena od razrednega boja in v glavnem od posedujočega sloja, ki je paktiral s Hitlerjem... Ljudska fronta ni dolgo živela... Stari, vladajoči sloj se je povzpel nazaj na svoje mesto.

Nastala je vojna... In potem veliki poraz Francije. Blum je ostal doma, dasi bi bil lahko pobegnil, kakor je komunistični voditelj Thorez, ki je ob enem tudi dezertiral iz vojne službe. Ne Blum. Nasprotoval je koloboratorjem, ki so hoteli mir in spravo s Hitlerjem. Vlada v Vichyju ga je na zahtevo Berlina tirala pred sodnike kot krivca za vstop nepripravljene Francije v vojno s pripravljeno Nemčijo. Obravnava je bila fiasko. A Bluma je vlada v Vichyju vseeno obdržala v zaporu in ga potem izročila Hitlerju.

Blumov.. borbeni.. duh pa je ostal v Franciji... Minuli teden je spet javno zažarel, na kongresu francoske socialistične stranke, ki je bil prvi po petih letih. Udeležilo se ga je, kakor poroča Helen Fitzpatrick v čikaških Daily News, stotine delegatov iz vseh krajev države.

V predvojnem.. francoskem parlamentu je bilo 169 socialističnih poslancev. 54 izmed njih je ostalo v stranki in kljubovali vsemu. Osem drugih je v nemških koncentracijskih logarjih. Nekaj jih je umrlo.. Precej je takih,.. ki niso mogli.. prenesti nemške okupacijske more in ne Vichyja, pa so klecnili. Toda kar jih je ostalo, so na tem svojem kongresu dokazali da je to stranka, s katero mora računati vsa Francija in ves svet. Zborovalci so imeli pred seboj težavne probleme... Francija je bila pohojena, izdana in degradirana. In francoski socialisti so tudi Francozi, ne samo mednarodni socialisti. A vendar, sklenili so delati za socializem, ki pa ga bo mogoče zares ustvariti le če se saj vsa Evropa izreče zanj. Francozi vedo, kaj je mednarodnost... Tudi vprašanje glede odnošajev s komunisti je bilo važno. Socialisti bi radi, da bi se komunistična stranka oslonila na samo sebe, ne pa počela, kar je storila l. 1939, ko je kar iznenada z ozirom na pakt med Moskvo in Berlinom izjavila, da je to imperialistična vojna, ki ni vredna delavske podpore. Zato je Thorez pobegnil in šele nedavno dobil od de Gaullea dovoljenje, da se sme povrniti v deželo, katero je zapustil v najkritičnejši uri.

Ako se bo francoski proletariat obeh strank zedinil, bo reakciji vzlic pomoči, ki jo ima od angleškega in ameriškega kapitalizma, težko spraviti Francijo v stari sistem, in francoski socialisti so na tem svojem zborovanju sklenili, da se to nikdar več ne zgodi.

Cleveland, O.

Koncert "ZARJE"

na Zahvalni dan 23. nov. v SND. Pričetek ob 5. pop. Na programu spevoigra

"ČEVLJAR BARON"